

Хоровий спів є найбільш давнім видом музичного мистецтва. На відміну від сольної музики, у якій розкриваються особисті, суб'єктивні почуття і настрої (кожен співає «від себе»), хорова музика у доступній та яскравій формі передає колективні емоції та думки (кожен співає «від імені багатьох»).

Доопрацюй словничок хорової музики. Запам'ятай значення кожного терміна.

Хор (з лат. – юрба, збори) – 1) колектив співаків (від 12 і більше), що виконують хорову музику; 2) музичний вокальний твір, призначений для хорового виконання.
Однорідний хор – хор, до складу якого входять тільки ...
Мішаний хор – хор, до складу якого входять ...
Хормейстер –
А капела – хоровий спів без ...

Доопрацюй таблицю жанрів хорової музики. Запам'ятай визначення жанрів.

Жанри хорової музики

Хорова обробка народної пісні	
Хорова мініатюра (хор)	
Цикл хорових мініатюр	Хоровий твір із двох та більше контрастних самостійних частин (хорів), об'єднаних спільною ідеєю або темою.
Ораторія (від латин. молю, промовляю)	Великий твір для хору, співаків-солістів і оркестру. Має розгорнутий драматичний сюжет та складається з хорів, вокальних сольних та ансамблевих номерів. Виникла у 17 столітті і створювалася на сюжети з Біблії. Пізніше з'являються ораторії на міфологічні та світські сюжети.
Кантата (від італ. співати)	Твір для хору, співаків-солістів і оркестру, близький до ораторії, але меншого розміру. Існують два типи кантат – духовна (на біблійний сюжет) та світська (не пов'язана з релігією).

Проспівай українську народну пісню «Зайчику, зайчику». Це весняна пісня-гра, під яку юнаки і дівчата розігрували сценку із Зайчиком і Хазяїном.

Рухливо

Українська народна весняна пісня-гра «Зайчику, зайчику»

Зай-чи-ку, зай-чи-ку, мій брат - чи - ку! Не хо-ди, не хо-ди по го-род - чи - ку!

З'ї-си ка - пус-т - ку, зро-биш до - ріж - ку, ви-йде ха - зя - їн, пе-ре-б'є ніж - ку.

2. Зайчику, зайчику, мій братчику!
Не скачи, не скачи по городчику!
Дивись: хазяїн вийшов із хати
Зайчику, сірий, треба тікати!

3. Зайчику, зайчику, мій братчику!
Чом ти не скачеш вже по городчику?
Зайчик не скаче, бідненький плаче,
Сірий кульгає, ніжки не має.

Видатний український композитор **Микола Леонтович** зробив хорову обробку пісні «Зайчику, зайчику». Свій твір він назвав «**Гра в зайчика**».

Прослухай хорову обробку Леонтовича. Дай відповіді на питання:

1. В якій формі написано обробку? _____
2. Який куплет містить кульмінацію? _____
3. В якому куплеті тема звучить у партії басів? _____

Видатний німецький композитор **Георг Фрідріх Гендель** написав понад 40 ораторій. Однією з найвідоміших є ораторія «**Месія**». У ній розповідається про життя та подвиг Ісуса Христа. Кульмінацією ораторії став хор «**Алілуя**». Вигук *Алілуя* означає *хвалить Бога*.

Послухай хор «Алілуя» та напиши про свої враження.

📖 Урок 13 МУЗИКА У ДРАМАТИЧНОМУ ТЕАТРІ. ЕДВАРД ГРІГ «ПЕР ГЮНТ»

З давніх часів театр – один з найбільш улюблених видів мистецтва. На сцені театру відбуваються захоплюючі події, радісні і сумні, реальні і казкові. Ми з хвилюванням слідкуємо за долями героїв, немов стаємо співучасниками подій. Гра акторів, декорації, костюми переносять нас у ту країну і в той час, коли відбуваються події, які зображені у спектаклі. Часто дія супроводжується музикою.

Театральні вистави бувають різних видів (жанрів) і роль музики в них різна. Існує музичний театр, в якому музика – основа спектаклю (опера, балет). Але навіть в драматичному театрі, де основним виразовим засобом є мова акторів, музика теж займає важливе місце. Музичне оформлення спектаклів може бути підібране з раніше написаних творів. Але музика більш цікава, коли композитор написав її спеціально для певної п'єси.

Велику популярність отримала чудова музика норвезького композитора Едварда Гріга до драми його співвітчизника Генріка Ібсена «**Пер Гюнт**».

Герой п'єси – Пер Гюнт – парубок з норвезького села, має талант казкаря, фантазера, поета. Але він сам руйнує своє життя – безсердечний егоїст, він прагне до багатства за будь-яку ціну. За тяжку провину односельці женуть Пера з рідного краю. Його мати – Озе – помирає з горя. Гюнт йде шукати по світу щастя. Де тільки він не побував! Одного разу навіть потрапив у фантастичне царство гірського короля, де живуть тролі, кобольди та гноми. У чужих країнах Пер обманом наживає незчисленні багатства, але раптом втрачає все. Старий та самотній, він повертається додому. Його переслідують думки про марно втрачені роки, він у відчаї. І тільки Сольвейг, яка довгих 40 років чекала свого коханого, щаслива знов бачити його. Під ніжну колискову Сольвейг Пер Гюнт помирає.

Для того, щоб ця музика могла звучати не тільки у драматичному театрі, але й у концертному виконанні, композитор зробив дві сюїти для симфонічного оркестру.

Сюїта (з франц. – послідовність) - музичний твір, що складається з кількох п'єс, різноманітних за змістом, які об'єднані спільною темою.

1 сюїта: Ранок, Смерть Озе, Танець Анітри, В печері гірського короля.

2 сюїта: Скарга Інгрід, Арабський танець, Повернення на батьківщину, Пісня Сольвейг.

“**Ранок**” – це картина пробудження природи. Пер Гюнт зустрічає схід сонця в Єгипті, але перед його очима – рідна Норвегія.

“**Смерть Озе**” – повільна, сумна музика. Вона передає стан Пера Гюнта, який сидить в батьківській хаті біля тіла щойно померлої матері. Пер згадує своє дитинство, роки, які прожив з мамою.

“**Танець Анітри**” – під час подорожі по аравійській пустелі, коли Пер видавав себе за пророка, він зустрічає арабську дівчину Анітру і захоплюється її витонченими, граціозними танцями.

“**В печері гірського короля**” – марш, який звучить у підземному царстві, коли всі його жителі – лісовики, тролі, гноми – збираються святкувати весілля своєї принцеси з Пером.

Другу сюїту Гріг склав набагато пізніше, через багато років після першої. До неї композитор включив “Скаргу Інгрід” – плач викраденої і покинутої нареченої; “Арабський танець” – його танцювали в пустелі перед “пророком”; “Повернення на батьківщину”. Завершує сюїту найкраща, найніжніша, зворушлива п'єса, гордість норвезької музики – “**Пісня Сольвейг**”.

📖 Урок 14

ЖАНР БАЛЕТУ

Французьке слово “*ballet*” походить від італійського “*baletto*” – танець. Ось уже четверте століття цим словом називають спектакль, в якому об'єдналися музика і танець, драматичне і образотворче мистецтво.

Французька назва і її італійські корені не випадкові. Балет виник в епоху Відродження в Італії. У цій країні здавна любили веселі танцювальні сценки, які виконувалися у народних комедіях, на маскарадах та інших святах. У 14 столітті такі сценки поступово перетворилися у самостійні танцювальні спектаклі.

У Франції розквіт придворний балет – пишне, урочисте видовище, в якому приймали участь король, королева і придворні. Звичайно, до балету у нашому розумінні було ще дуже далеко: адже танцюристів аж ніяк не можна було назвати професіоналами.

У другій половині 17 століття видатний французький комедіограф Мольєр написав кілька комедій-балетів – музику до яких написав прекрасний композитор Люллі. Він же був і балетмейстером. А виконували комедії-балети актори трупи Мольєра. Хоч професійними танцюристами вони ще не були, але акторами були цілком професійними. Надалі французькі балетмейстери, серед яких з'явилися видатні майстри, створили спеціальну “хореографічну мову”, якою класичний балет користується до сьогодні.

Балет – театральна вистава, у якій сюжет розкривається за допомогою танців і пантоміми, які супроводжуються музикою. Творцями балету є **композитор, лібретист** (автор сценарію), **балетмейстер** (постановник вистави).

Лібрето (з італ. – книжечка) літературний сценарій (детальний план) балету.
Балетмейстер –
Класичний танець – містить красиві вишукані жести, пози та рухи (пірует, батмен, фуге-те...), що нагадують зображення людей на античних статуях, а також поклони, реверанси з придворного етикету 17-18 століття. Класичний танець має узагальнений ліричний характер та передає почуття та емоції дійових осіб. Жіночий класичний танець виконується на пуантах (на кінчиках пальців у спеціальному балетному взутті).
Характерний танець – це балетне наслідування будь-якого народного або бального танцю.
Пантоміма (від грец. <i>зображувати все без слів</i>) – епізод нетанцювального характеру, в якому герої ...
Па д'аксьйон – танець-дія, який поєднує класичний танець і пантоміму.
Варіація – сольний танець.
Па-де-де (з франц. – крок двох) – класичний танцювальний дует. Складається з виходу танцівників (антре), парної ліричної частини (адажіо), двох віртуозних сольних танців – варіацій – та спільної коди.
Па-де-труа –
Па-де-катр –
Кордебалет – масовий танець у балеті.
Дивертисмент – розважальна сюїта танців, які безпосередньо не пов'язані із сюжетом балету.
Апофеоз (з грец. – <i>ушавлення</i>) –
Увертюра (з франц. – <i>відкриття, початок</i>) –

Запиши прізвища знаменитих балерин і балерунів: _____

🔔 Урок 15

ПЕТРО ІЛІЧ ЧАЙКОВСЬКИЙ. БАЛЕТ «ЛУСКУНЧИК»

Балет «Лускунчик» написаний за сюжетом казки німецького письменника **Ернста Гофмана** «Лускунчик і Мишачий король». Автор лібрето – знаменитий петербурзький балетмейстер **Маріус Петіпа**.

ДІЙОВІ ОСОБИ: Клара, Фриц, їхні батьки
Дроссельмейер – хрещений Клари та Фрица
Лускунчик
Фея Драже
Мишачий король, миші
Солдатики, ляльки, зайчики
Сніжинки, ласощі, печиво, цукерки
Пастушки, квіти та ін.

Балет складається з **II дії** (3 картин).

Увертюра розкриває світ дитячих ігор, образ безтурботного дитинства. Створює настрій очікування напередодні свята нових іграшок і веселих ігор біля ялинки.

I дія. 1 картина – це дитяче свято новорічної ялинки. Дівчинці Кларі подарували Лускунчика – щипці для горіхів у вигляді ляльки. Гамірно і весело бавляться діти. Звучить “*Дитячий марш*”. Швидкий темп, відривчасте звучання, високий регістр, форшлаги – все це надає маршу жартівливого характеру.

Після свята Клара засинає. Вона бачить страшний сон: із щілин виповзають миші. Симфонічна картина “*Битва з мишами*” – це центральний епізод першої дії. У бій з мишами і їх королем вступають олов’яні солдатики на чолі з Лускунчиком. Звуки іграшкових фанфар переплітаються з мишачим писком. Музика ніби малює картину битви. Клара допомагає Лускунчику перемогти мишачого короля. Світле Анданте завершує сцену, зображаючи чарівне перетворення Лускунчика і Клари у принца і принцесу. Принц Лускунчик запрошує Клару у свої володіння.

2 картина – сцена “Ялиновий ліс узимку” – одна з кращих сторінок балету, чудова поема про зимову природу, зародження надій, прагнення до щастя.

У вихорі сніжинок пролітають Клара і Лускунчик над Різдвяним ялиновим лісом. «*Вальс сніжинок*» – один із кращих симфонічних балетних вальсів Чайковського.

II дія. 3 картина – відбувається у Царстві Солодощів. Лускунчик і Клара потрапляють у казкову країну феї Драже, де готується пишне свято. Іграшки і солодощі оживають і виконують свої танці. (Здавалось би нелегко зобразити у музиці каву, чай чи цукерки. Але Чайковський зробив це дуже просто і дотепно. Своєю музикою він нагадав слухачам, що батьківщиною чаю є Китай, а кава – з Аравії, і охарактеризував їх китайським і арабським танцями.)

Іспанський танець – шоколад. Головну тему виконує труба. На зміну їй з’являється граціозна мелодія з характерним східним ритмом. Вона м’яко звучить у струнних під акомпанемент кастаньєт.

Арабський танець – кава. Починається монотонними квінтами віолончель і альтів. На їх фоні лунає ніжна мелодія скрипок (Чайковський використав справжню грузинську пісню). Мелодія завершується під акомпанемент тамбурина чи бубна.

Китайський танець – чай. Пронизливо дзвінку мелодію виконує флейта-пікколо, їй акомпанує фагот у низькому регістрі. Для того, щоб точніше передати національний колорит, Чайковський ввів у цьому танці звучання дзвіночків – цей інструмент широко використовується у китайських оркестрах.

Російський танець “Тріпак” – пряники. Запальну, рухливу мелодію, що нагадує Камаринську, виконує весь оркестр. Супроводжує танець бубен.

Танець пастушків. Дзвінко і безтурботно звучить мелодія у трьох флейт. Це ніби танець фарфорових статуєток, які ожили.

Танець феї Драже. Щоб створити граціозно-казковий образ феї Драже, Чайковський використав кришталевий звук челести.

Челеста (з італ. - *небесна*) – клавішний інструмент, подібний до фортепіано. Але у неї замість струн металеві або скляні пластинки. Молоточки вдаряють по них, і пластинки дзвенять прозоро і тоненько.

Вершиною святкового дивертисменту є «*Вальс квітів*», який переходить у світлу музику апофеозу, яким і закінчується балет.

Музика П.Чайковського підкреслює основну ідею казки – перемогу світлого, доброго над силами зла і мороку.